

RƏQƏMSAL İQTİSADİYYAT VƏ ONUN İQTİSADI SİSTEMDƏKİ ROLU

Rəqəmsallaşmanın ortaya çıxdığı ilk mərhələlərindən bir çox yeni terminlərlə qarşılaşırıq. Rəqəmsal transformasiya, rəqəmsal texnologiya, rəqəmsal incəsənət, rə-qəmsal iqtisadiyyat kimi. Texnoloji inkişaflardakı sürətli irəliləyişlər ortaya çıxan yeni terminlərin konseptuallaşdırılmasını çətinləşdirir və təriflər inkişaflardan geri qalır.

Rəqəmsal iqtisadiyyat konsepsiyası da onlardan biridir. Tam tərifin olmaması konsepsiya üzərində aparılacaq işlərin əhatə dairəsinə təsir edir. Məsələn, yalnız texnologiya yönümlü tərif digər elementləri əhəmiyyətsiz edə bilər və ya rəqəmsal iqtisadiyyatın dəyərinin necə müəyyən edilməsi və ölçülməsi ilə bağlı qeyri-müəyyənliyi artırır. Bu vəziyyət texnoloji inkişaflarla birlikdə əvvəlki təriflərin dinamikləşdirilməsini və əhatə dairəsinin genişləndirilməsini zəruri edir. [2]

İnkişaf etməkdə olan ölkələr rəqəmsallaşmanın başlıca xüsusiyyəti ilə daha sürətli irəliləyiş əldə etmişlər. Daha əvvəl heç bir şey ixrac etməyən şirkətlər internetin istifadəsiylə dünyaya açılmışlar. Onlar öz məhsullarını xaricdə daha ucuz qiymətə təbliğ edir və daha ucqar ərazilərə çatırırlar.

Rəqəmsallaşma sənaye inqilabından sonra global iqtisadiyyatda ən mühüm inkişaflardan biri hesab olunur. Yeni iqtisadi model kimi də ifadə edilən rəqəmsal iqtisadiyyat

diyyat gündən-günə daha sürətlə inkişaf edir.

Bu proses təkcə ənənəvi biznes formalarını dəyişdirmir, həm də mövcud vergi rejimlərinə ciddi təsir göstərir. Bu səbəbdən rəqəmsal iqtisadiyyatın effektiv və ədalətli vergiyə cəlb edilməsi üçün OECD daxilində araşdırmalar aparılır. Lakin bu araşdırmalar hələ yekun nəticəyə çatmayıb. [3]

Rəqəmsal iqtisadiyyatın vergitutmasında ən mühüm problemin fiziki aktivlərin əhəmiyyətinin itirilməsi olduğunu deyə bilərik. Virtual mühitdə şirkətlər indi rezident olmadıqları ölkələrdə əhəmiyyətli qazanclar əldə edirlər.

Dövlət xidmətlərinin göstərilməsində əsas maliyyə mənbəyinin vergi olduğunu nəzərə alsaq, dövlətlərin rəqəmsal xidmətlərin vergiyə cəlb edilməsi üçün birtərəfli tədbirlər görməyə başladığı da görünür.

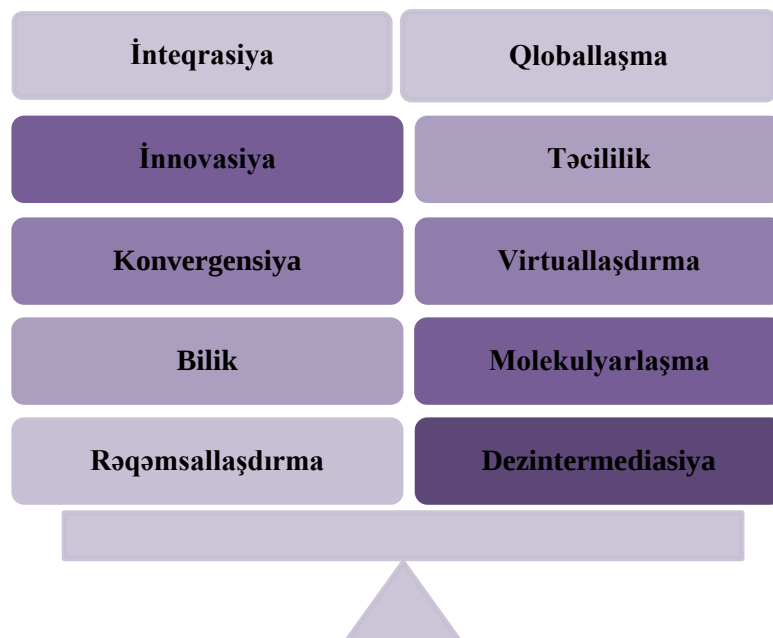
Bundan əlavə, rəqəmsallaşma həm də məşğulluq imkanlarını artırır, bəzi ənənəvi iş yerləri itirilsə də, yeni peşələr və yeni biznes sahələri açılır, yaradıcılıq artır, müəssisə işçiləri əvvəllər heç ağla gəlməyən işlər görməyə başlayır.

Nəticədə rəqəmsal iqtisadiyyatın əhatə dairəsi genişlənməmiş və texnoloji aspekt konseptuallaşdırmada müəyyən bir dəyər qazanmağa başlamışdır. Robotlar, internet, bulud hesablamaları, rəqəmsal platformalar kimi bir çox mövzu rəqəmsal iqtisadiyyatın tərifinə daxildir.

Beləliklə, rəqəmsal iqtisadiyyat bir tərəfdən texnologiyaya aid elementləri, digər tərəfdən isə iqtisadiyyata aid elementləri özündə birləşdirən anlayışa çevrilmişdir.

Buks və Heeks-in konseptuallaşdırma işi rəqəmsal iqtisadiyyatın həm texniki, həm də iqtisadi aspektləri baxımından müəyyən edilməsində çox əhəmiyyətlidir və bu mövzuda aparılacaq araşdırmalara bir növ işıq tutur.

Rəqəmsal iqtisadiyyatın əsas xüsusiyyətlərini aşağıdakı kimi sıralamaq olar [1]:

Mənbə: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1221506> - dijital ekonomi 2021.

Şəkil 1.1. Rəqəmsal iqtisadiyyatın əsas xüsusiyyətləri

Müəssisələrdə və ümumiyyətlə, bütün iqtisadiyyatda mərkəz nöqtəsi asanlıqla bilinə çevrilə bilən insan kapitalı resursudur. Rəqəmsal iqtisadiyyatda istehsalın əsas amili bilikdir, digər amillər ikinci dərəcəlidir. Bu o deməkdir ki, şirkətlər öz işçilərinin köhnə fikirlərini dəyişməyə, bilik işçiləri isə öz bacarıqlarını qoruyub inkişaf etdirməyə çalışacaqlar.

Rəqəmsallaşma sənaye inqilabından sonra global iqtisadiyyatda ən mühüm inkişaflardan biri hesab olunur. Yeni iqtisadi model kimi də ifadə edilən rəqəmsal iqtisadiyyat gündən-günə daha sürətlə inkişaf edir.

İllər keçdikcə rəqəmsal iqtisadiyyatın əhatə dairəsi genişlənmiş və texnoloji aspekt konseptuallaşdırmada müəyyən bir dəyər qazanmağa başlamışdır. Robotlar, internet, bulud hesablamaları, rəqəmsal platformalar kimi bir çox mövzu rəqəmsal iqtisadiyyatın tərifinə daxildir. Rəqəmsal iqtisadiyyat qısaca rəqəmsallaşma və dəyişən istehsal amilləri və biznes prosesləri nəticəsində yaranan yeni iqtisadi sistem və istehsal üsulu kimi müəyyən edilə bilər.

Nəticə olaraq, rəqəmsal sistemlərin nisbətən daha da sadələşdirilməlidir (bu insanların rəqəmsal dünyaya öyrəşməsinə kömək edə bilər) və yeni növ xidmətlərin kompüterləşdirilmiş istehsalına daha çox diqqət yetirmək və sektor işçilərinə bu barədə təlimlər keçirilməlidir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Əhmədov M.S. Davamlı inkişaf və rəqəmsal iqtisadiyyat arasındakı əlaqə, Bakı, Maarif, 543 səh.
2. Lientz K.P. Digital economy, London, London press, 2018, 528 p.
3. Marchington M.A. Digital economy in insurance sector, London, Book press, 2016, 327 p.
4. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1221506-dijital.ekonomi> 2021.